

معرفی مندرجات سه نسخه خطی

□ ایرج افشار

- ۶) ملک القضاة نصیرالدین التبریزی (ابوالفضایل بن محمد بن
أبی الفضائل بن عبدالمجید التبریزی)^۲
- ۷) عدةالدین التبریزی (محمد بن عبدالله بن عتیق)
- ۸) نظام‌الدین یحیی الطیاری (یحیی بن عبدالرحمان بن عمر بن
علی الطیاری)
- ۹) نورالدین عبدالرحمان الطیاری (عبدالرحمان بن عمر بن
علی الطیاری)
- ۱۰) فخرالدین الجندرائی
- ۱۱) رکن‌الدین المطرزی قاضی شبانکاله (= شبانکاره) (ملک
القضاة و الحکام) (ذکر توضیحات رشیدیہ می‌کند)
- ۱۲) همادالدین تبریزی
- ۱۳) تاج‌الدین الخلاطی (محمد) (ظ: الاخلاطی)
- ۱۴) شمس‌الدین اصفهانی (محمد بن ابی‌القاسم بن احمد
اصفهانی)
- ۱۵) عمادالدین العوی التبریزی
- ۱۶) ملک القضاة صدرالدین قاضی تبریز
- ۱۷) ناصرالدین واعظ (محمد بن ابی‌سعید بن مسعود، الملقب
بناصر الحسامی السمرقندی)
- ۱۸) قاضی القضاة مجدالدین قاضی شیراز (اسماعیل بن یحیی بن
اسماعیل)

چون اختلاف مندرجات نسخه‌ها اساس کار در تصحیح متون است، در این مجال به معرفی سه نسخه‌ای پرداخته می‌شود که متن آنها مربوط به سه دوره مختلف است: یکی از عصر ایلخانی، دومی از دوره صفوی، و سومی از روزگار قاجار.

۱. تقریظات رشیدی

این کتاب، مجموعه‌ای است از آنچه علمای معاصر خواجه رشیدالدین فضل‌الله طبیب همدانی و وزیر دوره ایلخانی، درباره تألیفات آن شخصیت شهیر نوشته‌اند. متن فارسی تاکنون طبع نشده، ولی فان. اس ترجمه آن را به آلمانی منتشر کرده است.^۱ در مندرجات نسخه‌ها کم و بیشی هست. اخیراً نسخه‌ای از آن دیدم که به خط عثمانی قرن سیزدهم است و در مجموعه آرشیو دولتی اتریش در وین (ش ۱۴۸) نگاهداری می‌شود. این است فهرست محتویات آن نسخه برای آگاهی صاحب همتی که به تصحیح و نشر متن خواهد پرداخت:

نسخه ۱۴۸ آرشیو اتریش

- ۱) قطب‌الدین الشیرازی
- ۲) قطب‌الدین الشیرازی
- ۳) شمس‌الدین العبیدی
- ۴) نجم‌الدین الفقاعی
- ۵) شرف‌الدین الفقاعی

1. Den Wenin umd aeime Gelehrtem uon Josef Vom Ess.
Alhamdlumgem fun die Kcmde des Morgemlandes, Bamd XLV,4.
Wiewalradem, 1981.68.

۲. آنچه داخل پرانتز بعد از اسامی آمده، از انجام نامه آورده شده است.

- ۱۹) قاضی القضاة برهان الدين
 ۲۰) اصیل الدين طوسی (الحسن بن نصیر)
 ۲۱) قاضی القضاة نظام الدين عبدالملك
 ۲۲) شمس الدين همدانی (محمد)
 ۲۳) ملك القضاة شمس الدين ابن مولا محیی الدين قاضی تبریز
 ۲۴) مفتی الممالک نظام الدين ابن الرئيس یزدی
 ۲۵) زين الدين محمد کیشی (محمد بن محمد الكیشی القرشی)
 ۲۶) ملك القضاة ضیاء الدين قاضی تبریز
 ۲۷) جلال الدين الماکي (فضل الله بن عمر بن محمد الماکي)
 ۲۸) عماد الدين عبيدی
 ۲۹) نصیر الدين عبيدی
 ۳۰) فلک الدين تبریزی (عبدالله بن علی بن محمد تعریفاً بفلک
 علا) (در متن: فلک بن علاء التبریزی) جامع او را فلک
 الصدور نام برده در صدر عنوان. مجموعه. مؤلف رساله
 قانون السعاده
 ۳۱) عضدالدين مطرزی (عبدالرحمان بن احمد المطرزی)
 ۳۲) شهاب الدين فضل الله
 ۳۳) کمال الدين العرب (حسن بن داوود بن حسن حصکفی،
 معروف به «کمال العرب»)
 ۳۴) سيف الدين، نبیره صدر جهان بخاری (علی بن حسین بن
 صدر جهان)
 ۳۵) برهان الدين، نبیره صدر جهان (الحرث بن حسن بن صدر
 جهان البرهان العمري)
 ۳۶) زين الدين سمنانی، قاضی سوق اعظم (محمد بن حسین بن
 عبدالکریم)
 ۳۷) نورالدين رومی، نایب قاضی الحضرة (حمزة بن رسول
 الرومی)
 ۳۸) نظام الدين بن سید مهدي (محمد بن مهدي بن مرتضی
 الحسنی)
 ۳۹) فخرالدين الجاربردی (در متن: احمد بن حسن علی
 الجاربردی)
 ۴۰) شرف الدين قمی (اسحاق بن محمد بن عبدالمنعم الیمانی ثم
 القمی)
 ۴۱) محتسب الممالک، لطیف الدين
 ۴۲) فخرالدين السروی
 ۴۳) جلال الدين عبدالمجید بسطامی
 ۴۴) شرف الدين دامغانی (محمد بن ابراهيم بن ابی اسحاق)
 ۴۵) ابراهيم بن حسين رويانی
 ۴۶) فخرالدين
 ۴۷) ملك القضاة مجدالدين، قاضی تبریز
 ۴۸) ملك القضاة تاج الدين ورزقینی، قاضی تبریز (عبدالله بن
 عمر)
 ۴۹) جلال الدين عتیقی
 ۵۰) نصرالله بن الفرح الروداوری
 ۵۱) عبدالله بن محمد بن عبدالله کرجی (القزوينی داراً)
 ۵۲) رکن الدين خواجه علی دارالحديثی
 ۵۳) صدرالدين دارالحديثی
 ۵۴) برهان الدين العبري
 ۵۵) تاج الدين علی دزماری
 ۵۶) جمال الدين کاشغری (صاعد بن محمد بن مصدق المدعو
 بجمال التركستاني)
 ۵۷) کمال الدين حسن فارسی (حسن بن محمد بن حسن فارسی)
 ۵۸) نجم الدين علی دامغانی (علی بن محمد حافظ دامغانی)
 ۵۹) کمال الدين زنجانی (أحمد بن بدیع أبي بکر بن عبدالغفار بن
 أبي بکر البکری، يعرف بکمال الزنجانی) (شعر هم دارد)
 ۶۰) شرف الدين الزاهد البسطامي (شعر هم دارد)
 ۶۱) شرف الدين قزوينی (شعر هم دارد)
 ۶۲) شمس الدين، قاضی ری (محمد بن محمد بن أبي بکر
 استرآبادی محتداً الرازی مولداً بمدينة الري) (شعر دارد)
 ۶۳) ناصر الإسلام، قاضی آمل (ابوالقاسم أحمد ابن صاعد
 الرويانی محتداً الآملی مولداً)
 ۶۴) فخرالدين حيدر اصفهانی (حيدر بن محمد جلالی
 اصفهانی)
 ۶۵) شرف الدين خوارزم (خوارزم بن أحمد شاه بن حمزة
 الواروجی)
 ۶۶) محی الدين قاضی کرمان (عبدالعزيز بن محمد بن محمود)
 ۶۷) مجدالدين قاضی شیراز (اسماعيل بن يحيى بن اسماعيل)
 جلال الإسلام، قاضی اصفهان (محمد بن محمد بن اسماعيل بن
 صاعد)
 ۶۸) عضدالدين، قاضی یزد (محمد بن أبي يعلى بن المجتبى
 الحسينی)
 ۶۹) نظام الدين تقي شاه الحسينی الأبرقوهی

- ۷۰) فخرالدین عبدالجلیل، محتسب یزد (عبدالجلیل بن محمد بن عبدالباقی بن احمد بن ظفر بن ابی‌العباس احمد بن ثابت)
 ۷۱) رشیدالدین قاضی دماوند (محمد بن یحیی بن محمد البکری الصدیقی الدماوندی)
 ۷۲) تاج‌الدین البارزی (علی بن محمود بن محمود بن عمر الخراسانی البارزی)
 ۷۳) بدرالدین تستری
 ۷۴) ابی‌الغر احمد بن محمود بن محمد الدینوری
 ۷۵) ظهیرالدین العسکری
 ۷۶) نظام‌الدین طوسی
 ۷۷) کریم‌الدین سروی (ابراهیم بن محمد)
 ۷۸) شمس‌الدین محمد المستخرج
 ۷۹) صلاح‌الدین موسی تبریزی (موسی بن یوسف بن علی)
 ۸۰) عمادالدین قاضی ساوه
 ۸۱) عزیزالدین امیر قاسم کمالی (قاسم بن علی بن احمد بن علی)
 ۸۲) احمد بن محمد بن احمد المکی القزوی
 ۸۳) ملک القضاة ظهیرالدین قزوی

۲. نامه‌های خان احمد خان گیلانی

فاضل گرامی، آقای فریدون نوزاد، متن ۱۰۷ نامه و شعر را که در نسخه شماره ۱۳۳۰۱ کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران و مرکز اسناد دانشگاه و منابع دیگر به دست آورده، در کتابی مستقل به نام نامه‌های خان احمد خان گیلانی، جزو انتشارات موقوفات دکتر محمود افشار، به طبع رسانیده است (تهران: ۱۳۷۳).

نسخه‌ای از آن نامه‌ها را که وقتی متعلق به مرحوم حسینعلی باستانی‌راد بود، فاضل گرامی، آقای ابوالحسن آقا ربیع، از راه لطف به این بنده داد^۲ که چون با نسخه چاپی آقای نوزاد به مقابله درآوردم ۵۱ نامه در آن افزون دیدم و در عوض، سیزده نامه و شعر در چاپ نوزاد هست که در این نسخه خطی نیست. کنار شماره نامه‌هایی که در چاپ نوزاد نیست، علامت ستاره گذاشته شده است.

* ۱. از آغاز، بریدگی دارد.

- پایان: از مخدومان حلال کناره نمود ... (ص ۱ - ۲)
 ۲. کتابتی که به کامران میرزا کوهدم نوشته شد.
 (ص ۳-۲) (نوزاد، ص ۱۹۲)

- * ۳. کتابتی که به امیر حمزه خان نوشته. (ص ۳)
 پایان: بر شما ظاهر خواهد شد.
 ۴. کتابتی که ملک سلطان محمد رستم‌دار به خان مرحوم نوشته. (ص ۳ - ۴)
 ۵. جواب کتابت مذکور. (ص ۴) (نوزاد، ص ۲۵)
 ۶. حکم رقعۀ به شیخ ... نوازنده‌ها به اسم محمد عودی.
 (ص ۷) (نوزاد، ص ۱۱۲)
 ۷. حکم معافی استاد خضر شاه صُرناپی (ص ۷) (نوزاد، ص ۱۱۴)
 ۸. [رقعه‌ای] که به استاد زیتون کمانچه نوشته و به تولم فرستاده. (ص ۸) (نوزاد، ص ۱۸۶)
 * ۹. رقعۀ ای که به استاد شمس‌الدین سرخ نوشته. (ص ۸)
 پایان: از آب گذشتیم.
 ۱۰. در جواب عریضۀ استادان خراط نوشته. (ص ۸) (نوزاد، ص ۱۱۵)
 * ۱۱. [رقعه‌ای که به] شیخ نعمه‌الله یاهو نوشته. (ص ۸)
 پایان: ... هم صلاح است الدعای ثم الدعای ثم الدعای.
 * ۱۲. رقعۀ ای که به شیخ [نعمه‌الله] [نوشته] (ص ۹)
 پایان: بر پای عقل آمده خدای تعالی آخرش را به خیر آرد و السلام. سعادت باد!
 * ۱۳. در چند شبه دستورالعمل خواجه شیخ وزیر نوشته.
 (ص ۹)
 پایان: در خانه اگر کس است، یک حرف بس است.
 * ۱۴. در جواب خواجه مسیح، بعد از اخراج نوشته. (ص ۱۰)
 پایان: و بحق من هو مبدأ و معاد.
 ۱۵. در جواب عریضۀ محمود میرشکار که در چند شبه عریضۀ سگبان خود نوشته. (ص ۱۰) (نوزاد، ص ۱۱۶)
 ۱۶. جواب عریضۀ ... رودسر که به خواجه کمال نوشته.
 (ص ۱۱) (نوزاد، ص ۱۱۷)
 * ۱۷. عریضه‌ای که به میرخلیل گوکه نوشته. (ص ۱۱)
 پایان: موفق دارین باشید، بمنّه و جوده!

۱. شماره ۳۲۹۹ که در مقدمه ایشان ذکر شده، درست نیست.

۲. اتفاقاً نسخه ۳۳۰۱ دانشگاه هم از آن آقای باستانی‌راد بوده است، به حکایت یادداشت‌هایی که در اول آن نوشته است. می‌دانیم که باستانی‌راد کتاب می‌خرید و می‌فروخت و پس از وفات، شماری از کتاب‌هایش در بازار فروش رفت.

۳۶. در حاشیه دستورالعمل مذکور نوشته. (ص ۳۲)
۳۷. حکمی که بعد از استخلاص تخفیف نموده بوده‌اند، نوشته. (ص ۳۳) (نوزاد، ص ۱۲۹)
۳۸. حکم وزارت خواجه مرتضی. (ص ۳۳) (نوزاد، ص ۱۳۱)
۳۹. جواب کتابت ملا میرحسین. (ص ۳۴) (نوزاد، ص ۱۳۲)
- * ۴۰. رقعهای که به حسن خان نوشته. (ص ۳۵)
- پایان: ممدود و مبسوط باد، بالأخيار و الأمجاد!
- * ۴۱. رقعهای که به حکیم کمال‌الدین حسین نوشته. (ص ۳۵)
- پایان: تا قلعه‌داری تواند کرد. سعادت باد.
۴۲. حکم وزیرالوزرای خواجه ملا جان. (ص ۳۵) (نوزاد، ص ۱۳۴)
- * ۴۳. کتابتی که به خواجه ملا جان از اسطنبول نوشته و فرستاده است. (ص ۳۶)
- پایان: جواب سخن شما عاقبت به خیر باشد. محب المشاق، احمد الحسینی.
۴۴. عریضه شخصی که در باب صاحب ... نوشته. (ص ۳۶) (نوزاد، ص ۱۳۵)
۴۵. جواب عریضه او. (ص ۳۷) (نوزاد، ص ۱۳۶)
- * ۴۶. کتابتی که به ملا عبدالرزاق نوشته. (ص ۳۷)
- پایان: وزلات الاقلام. والسلام!
۴۷. حکم امیرالامرای میرجهانگیر. (ص ۳۸) (نوزاد، ص ۱۴۱)
۴۸. حکم ترخانی به اسم مشارالیه. (ص ۳۸) (نوزاد، ص ۱۴۳)
۴۹. حکم در باب یهودی که مسلمان شده بود، نوشته. (ص ۳۹) (نوزاد، ص ۱۴۵)
۵۰. عریضه شخصی که به خان مرحوم نوشته. (ص ۴۰) (نوزاد، ص ۱۴۶)
- * ۵۱. جواب فقره‌ای که موضوع و محمول از خاطر عاطر محو و منسی شده. (ص ۴۱)
- * ۵۲. ایضاً در جواب فقره‌ای که بول نمی‌توانم کرد از بیم فقدان آب، و حبس نمی‌توانم کرد که باعث ضرر است. (ص ۴۱)
- * ۵۳. جواب فقره‌ای که از سده عشر به زکات خود حساب کنند. (ص ۴۱)
- پایان: این لاف بی‌موقع، جز از اصحاب ... نمی‌آید.

- * ۱۸. جواب عریضه میرخلیل مزبور. (ص ۱۱)
- پایان: موش خورده.
۱۹. عرضه‌داشت میرعلی کاردگر که به خان نوشته. (ص ۱۲) (نوزاد، ص ۱۱۹)
۲۰. جواب عریضه میرعلی مزبور. (نوزاد، ص ۱۲۰)
- * ۲۱. کتابتی که به شاهزاده [خدیجه سلطان خانم] نوشته. (ص ۱۲)
- پایان: و الا به سعادت معذور دارند ... دولت مستدام باد!
۲۲. حکم شاه جنت‌مکان، شاه طهماسب که به خان مرحوم نوشته. (ص ۱۵) (نوزاد، ص ۶۲)
۲۳. عریضه‌ای که مرحوم خان احمد در جواب حکم جهان مطاع نوشته. (ص ۲۱) (نوزاد، ص ۷۱)
۲۴. دستورالعمل وزارت ملا میرحسین که خود نوشته است. (ص ۲۵) (نوزاد، ص ۱۲۱)
۲۵. در حاشیه دستورالعمل ایضاً به خط خود نوشته.
۲۶. دستورالعملی که به اسم استاد محمد کحال نوشته. (ص ۲۵) (نوزاد، ص ۱۲۲)
- * ۲۷. جواب عریضه میرغنی مشهدی. (ص ۲۶)
- پایان: باش.
۲۸. جواب عریضه ملا توفیق که بعد از بینی بُریدن داده بود، نوشته. (ص ۲۶) (نوزاد، ص ۱۲۴)
۲۹. عریضه‌ای که به سکندر جاه جنت آرامگاه شاه عباس نوشته. (ص ۲۶) (نوزاد، ص ۱۷)
۳۰. جواب عریضه خان احمد از جانب شاه عباس نورالله مضجع. (ص ۲۸) (نوزاد، ص ۲۰)
۳۱. ... که به خان احمد نوشته که سید جلال ... اشرف را در خواب دیده‌ام و سفارش چند نموده فقیر را بطلبند و بشنوند. (ص ۳۱) (نوزاد، ص ۱۲۵)
۳۲. جواب عریضه مذکوره. (ص ۳۱) (نوزاد، ص ۱۲۶)
- * ۳۳. عریضه عبدالواسع منشی در باب کتابی که به مشارالیه وعده شده بود. (ص ۳۱)
- پایان: توقف را وجه ظاهر نیست.
- * ۳۴. جواب عریضه مزبور از جانب خان احمد مرحوم. (ص ۳۲)
- پایان: دلیل تخلف نیست. والسلام!
۳۵. دستورالعمل مُهرداری ... مولانا میرحسین که به خط خود نوشته. (ص ۳۲) (نوزاد، ص ۱۲۷)

۷۲. کتابتی که به میرابوالفتح نوشته. (ص ۴۸) (نوزاد، ص ۳۱)
۷۳. عریضه‌ای که میرخلیل به خان نوشته. (ص ۴۹) (نوزاد، ص ۱۴۹)
۷۴. جواب به عریضه مشارالیه. (ص ۴۹) (نوزاد، ص ۱۵۰)
- * ۷۵. کتابتی که به عبدالجلیل نوشته. (ص ۵۱) پایان: دیگر چه نویسد؟ سعادت باد!
۷۶. ایضاً کتابتی که به مشارالیه نوشته. (ص ۵۱) (نوزاد، ص ۳۳)
- * ۷۷. ایضاً کتابتی که به میر مؤمی‌الیه نوشته. (ص ۵۲) پایان: و از حیثیت وجود ما هم چه مانده باشد؟
- * ۷۸. عدالت‌نامهٔ معافان گیلان. (ص ۵۳) پایان: در حاشیه نوشته.
- * ۷۹. در حاشیه نوشته [در همان موضوع]. (ص ۵۳) پایان: توفیق اتمام و تکمیل اطاعت این امر بدهد، إن شاء الله تعالی!
- * ۸۰. ایضاً شرح حاشیه مذکور. (ص ۵۴) پایان: پادشاه خود می‌سازند.
۸۱. حکم سازندگی که به اسم استاد زیتون نوشته. (ص ۵۴) (نوزاد، ص ۱۵۴)
۸۲. حکم سپهسالاری تولم به اسم مشارالیه. (ص ۵۵) (نوزاد، ص ۱۵۶)
- * ۸۳. کتابتی که به مولانا شمس‌الدین محمّد کنگرودی نوشته. (ص ۵۵) پایان: چیز خوبی نیست. والسلام!
۸۴. کتابتی که به ملک جهانگیر نوشته. (ص ۵۶) (نوزاد، ص ۳۵)
۸۵. کتابتی که به امیر غیب‌خان نوشته. (ص ۵۶) (نوزاد، ص ۳۶)
۸۶. کتابتی که به یکی از مقرّبان شاه جنّت مکان نوشته. (ص ۵۶) (نوزاد، ص ۳۷)
۸۷. رقعهای که به امیر غیب خان نوشته. (ص ۵۷) (نوزاد، ص ۳۸)
۸۸. کتابتی که به میرعبّاس نوشته. (ص ۵۷) (نوزاد، ص ۳۹)
۸۹. کتابتی که به میرزا سلمان نوشته. (ص ۵۷) (نوزاد، ص ۴۱)
۹۰. رقعهای که به عمّه خود در مازندران نوشته. (ص ۵۸) (نوزاد، ص ۴۲)
۵۴. کتابتی که به ملک سکندرخان نوشته. (ص ۴۱) (نوزاد، ص ۱۴۸)
- * ۵۵. رقعهای که به یکی از بزرگان نوشته. (ص ۴۲) پایان: الدعاء، کما سبق.
- * ۵۶. به شرح ایضاً. (ص ۴۲) پایان: کس در آن روز به یاد تو رسد، بس عجب است.
- * ۵۷. رقعهای که به یکی از فضلا نوشته. (ص ۴۲) پایان: عمرکم ممدود الی یوم الخلود!
- * ۵۸. ایضاً رقعهای که به یکی از فضلا نوشته. (ص ۴۲) پایان: عواید افاقت، مستدام باد!
- * ۵۹. کتابتی که به شاهزاده بیگم نوشته. (ص ۴۳) پایان: برکات عفت و عصمت بماناد!
- * ۶۰. رقعهای که به یکی از بزرگان نوشته. (ص ۴۳) پایان: عذر ما این است و معذوریم. اقبال، مخلد باد!
- * ۶۱. کتابتی که به میرزا هدایت‌الله نوشته. (ص ۴۳) پایان: ظلال جلال، مخلد باد!
- * ۶۲. ایضاً من مکتوباته. (ص ۴۴) پایان: و بالأخیر و الأمجاد.
۶۳. عریضه‌ای که به سلطان حمزه میرزا نوشته. (ص ۴۴) (نوزاد، ص ۸۴)
- * ۶۴. رقعهای که به ملا شمس‌الدین محمّد نوشته. (ص ۴۴) پایان: حکمتکم ممدود الی یوم الخلود!
- * ۶۵. کتابتی که به میرزا خان نوشته. (ص ۴۵) پایان: مقدور و میسر باد!
- * ۶۶. عریضه‌ای که به پایهٔ سریر اعلیٰ نوشته. (ص ۴۵) پایان: امرکم المطاع علی العاقبة الاتباع!
۶۷. ایضاً عریضه‌ای که به شاهزادهٔ بهشت آرامگاه، سلطان حمزه میرزا نوشته. (ص ۴۶) (نوزاد، ص ۸۴)
- * ۶۸. کتابتی که به امیر روح‌الله نوشته. (ص ۴۶) پایان: ایام رفعت و ازمان جلالت، ممدود باد!
۶۹. عریضه‌ای که در باب جمشیدخان به پایهٔ سریر اعلیٰ نوشته. (ص ۴۶) (نوزاد، ص ۷۹)
۷۰. کتابتی که به حکیم ابوالفتح حکیم همام به هند نوشته. (ص ۴۷) (نوزاد، ص ۲۹، ناقص)
۷۱. کتابتی که به امیر همایون نوشته. (ص ۴۸) (نوزاد، ص ۳۰)

۹۱. کتابتی که به سلطان مراد، حاکم مازندران نوشته. (۵۸ ص) (نوزاد، ص ۴۳)
۹۲. کتابتی که به الوندبیک - که از امرای مازندران بوده - نوشته. (ص ۵۹) (نوزاد، ص ۴۴)
۹۳. مثال شیخ الاسلامی که برای ملا عبدالله نوشته. (ص ۶۰) (نوزاد، ص ۱۵۷)
۹۴. رقعهای که به مسیب خان نوشته. (ص ۶۰) (نوزاد، ص ۴۵)
۹۵. آزادنامه استاد بهار غلام. (ص ۶۰) (نوزاد، ص ۱۰۶)
- * ۹۶. عریضه جمال الدین پاسیخانی. (ص ۶۰) پایان: این غلام در چه جامه است.
- * ۹۷. جواب عریضه مشارالیه. پایان: که ما و تو در چه جامه ایم.
۹۸. نامه‌ای است که عنوان ندارد، ولی بسیار مهم است. (ص ۶۰) (نوزاد، ص ۱۳۷، قسمتی)
۹۹. کتابتی که به شاه نعمه‌الله نوشته. (ص ۶۳) (نوزاد، ص ۴۶)
- * ۱۰۰. رقعهای که به یکی از بزرگان نوشته. (ص ۶۳) پایان: و ایشان تحفه باز فرستد.
۱۰۱. رقعهای که به استاد قلی بیک عودی نوشته. (ص ۶۳) (نوزاد، ص ۴۷)
۱۰۲. کتابتی که به شاه ملک سپهسالار نوشته. (ص ۶۳) (نوزاد، ص ۴۸)
۱۰۳. حکمی که در باب ملا محمد روضه‌خوان نوشته. (ص ۶۴) (نوزاد، ص ۱۵۸)
۱۰۴. حکم مهرداری لاجین. (ص ۶۴) (نوزاد، ص ۱۵۹)
۱۰۵. حکم موقوفات ملا عبدالله. (ص ۶۴) (نوزاد، ص ۱۶۰)
۱۰۶. حکم شیخ الاسلامی شیخ کرم‌الله. (ص ۶۵) (نوزاد، ص ۱۶۲)
۱۰۷. رقعهای که به شاه قاسم نوشته. (ص ۶۵) (نوزاد، ص ۴۹)
۱۰۸. کتابتی که به یکی از سادات صفویه نوشته. (ص ۶۶) (نوزاد، ص ۵۰)
۱۰۹. حکم پیشوایی میرحیدر (ص ۶۶) (نوزاد، ص ۱۶۳)
۱۱۰. حکم رخصت کعبه معظمه که در باب خواجه علی بیک نوشته. (ص ۶۶) (نوزاد، ص ۱۶۴)
۱۱۱. حکم پیشوایی کیا جلال‌الدین محمد. (ص ۶۷) (نوزاد، ص ۱۶۶)
۱۱۲. کتابتی که به میر میران نوشته. (ص ۶۸) (نوزاد، ص ۵۱)
۱۱۳. رقعهای که به خلیل بیک نوشته. (ص ۶۸) (نوزاد، ص ۵۳)
۱۱۴. عریضه شیر علی فرّاش. (ص ۶۹) (نوزاد، ص ۵۴)
۱۱۵. جواب [عریضه شیر علی فرّاش]. (ص ۶۹)
۱۱۶. عریضه‌ای که خان احمد بعد از فتح ترکمان تکلو به سلطان حمزه نوشته. (ص ۶۹) (نوزاد، ص ۸۵)
۱۱۷. کتابتی که به مرشد قلی خان نوشته. (ص ۶۹) (نوزاد، ص ۵۵)
- * ۱۱۸. کتابتی که به محمد شریف بیک نوشته. (ص ۷۰) پایان: معالی و اقبال در تضاعف و تزايد باد!
۱۱۹. کتابتی که به عمه خود نوشته. (ص ۷۰) (نوزاد، ص ۵۶)
- * ۱۲۰. کتابتی که به سلطان مراد، حاکم مازندران نوشته. (ص ۷۰) پایان: ایام امارت و رفعت، بر دوام و مستدام باد!
- * ۱۲۱. کتابتی که به مرشد قلی خان نوشته. (ص ۷۱) پایان: مبانی امارت و اساس معدلت مؤکد و مشید باد!
۱۲۲. حکم سپهسالاری که به میر حسین بیک داده. (ص ۷۱) (نوزاد، ص ۱۶۸)
- * ۱۲۳. کتابتی که به امیر حمزه خان نوشته. (ص ۷۲) پایان: ایام رفعت و جلالت، مستدام باد!
- * ۱۲۴. رقعهای که به امین سیاوش نوشته. (ص ۷۲) پایان: الی یوم القیام.
۱۲۵. کتابتی که به شاهرخ نامی نوشته. (ص ۷۲) (نوزاد، ص ۵۷)
۱۲۶. رقعهای که به سلطان مراد خان نوشته. (ص ۷۳) (نوزاد، ص ۵۸)
۱۲۷. کتابتی که به خاتم المجتهدین شیخ بهاء‌الدین محمد نوشته. (ص ۷۳) (نوزاد، ص ۵۹)
۱۲۸. بدون عنوان. (ص ۷۴) پایان: واللّه أعلم بحقائق الأمور.
۱۲۹. بدون عنوان. در آن ذکر مولانا شمس‌الدین محمد آمده. (ص ۷۴) (نوزاد، ص ۱۷۱)
۱۳۰. بدون عنوان. در آن ذکر جلال‌الدین حیدر آمده. (ص ۷۴) (نوزاد، ص ۱۷۲)
- * ۱۳۱. رقعهای که به امیر غیب خان نوشته. (ص ۷۵) پایان: ظافر و فائز گردد!

آنچه در چاپ نوزاد هست و در نسخه خطی نیست

(۱) فرمان همایون. (ص ۳۴)

آغاز: جمیع نوکران بوده باشد.

(۲) عرضه داشت کلیه. (ص ۳۶)

آغاز: نتیجه مستحسن ... الإجابة.

(۳) مکتوب شریف عالم. (ص ۴۶)

آغاز: سعادت مخلد باد و الدعاء.

(۴) ای مرادگان خر. (ص ۵۷)

آغاز: کار خانه را کرد.

(۵) عربی‌ها بر من. (ص ۷۳)

آغاز: عارفان خریدار نیست.

(۶) شعر. (ص ۸۱)

(۷) ... (ص ۸۲)

آغاز: مثل قدیم است.

(۸) ... (ص ۹۴)

آغاز: الحمد لله الذی ... بحقائق الأمور.

(۹) فقیر در اسلام. (ص ۱۰۰)

آغاز: ظاهرشود بمنه و جوده.

(۱۰) اعزا سیدا. (ص ۱۰۱)

آغاز: فصل السال رای داشته.

(۱۱) تمتع و انتفاع. (ص ۱۰۳)

آغاز: و بعواطفکم اعتماد.

(۱۲) خضرة اسوة المخبیتین. (ص ۱۰۴)

آغاز: الذی کما سبق.

(۱۳) نذر کردم. (ص ۱۰۶)

آغاز: معقول نویسی بدهاد ... الأمجاد.

۳. دیوان جیحون یزدی

دوست گرامی، آقای محمد مشیری یزدی، نسخه خطی ظریفی

از دیوان جیحون یزدی در اختیار دارد که از پدرش میرزا تقی

خان مشیری و او از پدرش فتح‌الله خان مشیرالممالک، از

رجال دیوانی و متنفذ شهر یزد، به ارث مالک شده است و من

سعادت داشتم که آن را دیدم.

این نسخه را در حقیقت باید جنگ‌گونه دانست، زیرا جز

اشعار جیحون، حاوی بعضی آثار دیگر است که به‌اجمال از

آنها یاد خواهد شد.

۱۳۲. بدون عنوان. در آن ذکر املا احمد طیب و املا

یحیی خان و کمال‌الدین امیر افضل آمده. (ص ۷۵) (نوزاد،

ص ۱۷۳)

۱۳۳. بدون عنوان. در آن، ذکر املا محمد حافظ آمده.

(ص ۷۵) (نوزاد، ص ۱۷۴)

۱۳۴. کتابتی که شاه اسماعیل خان احمد نوشته. (ص ۷۶)

(نوزاد، ص ۸۶)

۱۳۵. سواد منشوری که غفران پناه سلطان محمد خدابنده به

خان احمد مرحوم نوشته. (ص ۷۷) (نوزاد، ص ۸۹)

۱۳۶. کتابتی که به مرشد قلی خان در حینی که زینب بیگم به

لاهیجان آمده بود، نوشته. (ص ۷۷) (نوزاد، ص ۶۰)

۱۳۷. عریضة عبدالملک مالفجایی. (ص ۷۸) (نوزاد، ص ۱۰۷)

* ۱۳۸. جواب عریضة مشارالیه. (ص ۷۹)

پایان: که هیچ‌کس به گردن تو آید.

۱۳۹. عریضه‌ای که آقا جان رمال به خان احمد مرحوم

نوشته. (ص ۷۹) (نوزاد، ص ۱۰۹)

۱۴۰. جواب عریضة آقا جان رمال مشارالیه. (ص ۷۹)

(نوزاد، ص ۱۱۰)

۱۴۱. رمال مزبور در ثانی الحال نوشته. (ص ۷۹) (نوزاد،

ص ۱۱۱)

۱۴۲. عریضه‌ای که خان احمد مرحوم به درگاه اعلی نوشته

و فرستاده. (ص ۸۰) (نوزاد، ص ۹۰)

* ۱۴۳. عریضه‌ای که خان احمد مرحوم بعد از ورود رقم

اشرف به درگاه عرش اشتباه نوشته. (ص ۸۰)

پایان: ظلّ عاطفت و سلطنت و اقبال لایزال باد. آمین یا

رب العالمین!

* ۱۴۴. بدون عنوان. در آن ذکر کهدم و امیره رستم و امیره

خسرو آمده. (ص ۸۳)

پایان: شاه و گدا، شریک. دیگر چه نویسد که در اینجا

نباشد؟

۱۴۵. سواد منشوری که پادشاه غفران پناه، شاه عباس، بعد از

فتح گیلان که در دیلمان بوده، نوشته (ص ۸۴) (نوزاد، ص ۹۳)

۱۴۶. حکم جهان مطاع که به اهل گیلان به طریق استمال

نوشته. (ص ۸۶) (نوزاد، ص ۹۶)

۱۴۷. بدون عنوان. ناقص مانده است. (ص ۸۸ تا سطر ۱۶

چاپ نوزاد) (نوزاد، ص ۹۹)

میرزا محمد، مستوفی یزد (پیش ازین ہم بود)
 ولیعهد
 آمیرزا محمدحسین، امام جمعة اصفهان
 مجدالملک عبقری
 میرزا تقی خان، منشی حضور (همان مجدالملک عبقری
 است پسر علی امینالدوله)
 حاجی محمد مهدی، ملک التجار بوشهر
 میرزا محمدخان معاون الملک
 معتمدالدوله
 میرزا رضا بیان الملک
 محمدحسین خان، حکمران بندرعباس
 مصطفی قلی خان سهام السلطنه
 امین السلطان
 میرزا حسن شوکت
 میرزا محمد حسین متولی باشی قم
 صدرالعلمای یزدی
 حاجی میرزا ابوالقاسم (ظاہراً کاشی)
 سعدالملک (حسینعلی خان)
 شہاب
 محمدخان، والی یزد مشہور بہ محمدخان والی
 سپہسالار اعظم
 محمد رفیع میرزا
 میرزا حسین خان مؤتمن الملک شیرازی
 عبدالحسین میرزا رخشانی (شاعر)
 محمدحسن خان صنیعالدوله
 میرزا سید کاظم وکیل
 نواب رضوی (یزدی)
 محمد اسماعیل خان امین الملک
 حاجی محمد کاظم ملک التجار
 رضا قلی خان سراج الملک
 ابراہیم خلیل خان و محمود خان، فرزندان سهام السلطنه
 محمدحسن خان منسوب سعدالملک
 امین السلطان
 محمد خان والی
 خاوری شاعر

این جنگ بہ خط شکستہ نستعلیق است. مُجدول است.
 بیست و دو سطری است و در صفحات چہار مصرعی. عناوین،
 تصاویر و اشعار بہ خط شنگرف است. ورق شمار و رکابہ
 (پاورقی) ندارد. کاغذش شکری و حنایی است و نسخہای در نوع
 خود ممتاز است. در پایان قسمت مراثی، نوشتہ: «بہ دستور آقا
 میرزا فتح اللہ مستوفی یزد، خط میرزا ہاشم یزدی، مشہور بہ
 نیشابوری» و پسر از قسمت مسطّات، تاریخ ۱۳۱۱ قید شدہ است.
 این نسخہ، قصاید و مسطّات و غزلیات و قطعات
 و ترکیبات و مراثی جیحون را در بر می گیرد.
 در اطراف بعضی از صفحات بہ طور چلیپا منتخبی از
 اشعار فوق الدین یزدی کتابت شدہ است.

ہمچنین اوراقی بہ رقم «فقیر محمدحسین حافظ حرم
 محترم رضویہ، ۱۲۷۶» حاوی یخچالیہ (بہ طور چلیپا) کہ
 طبقاً نقل است، اشعار مصاحب نایینی، میرزا ابراہیم صفا
 و حکیم کوسری بہ آن الحاق شدہ است.

چون قصاید جیحون اغلب در مدح بزرگان وقت است، اسامی
 کسانی کہ مدحیہای دربارہ آنان در این دیوان آمدہ، بہ ترتیب
 درج در این نسخہ، برای آگاہی علاقہ مندان ذکر می شود. دیوان
 جیحون، یک بار در ہند و یک بار در ایران چاپ شدہ است.

ناصرالدین شاہ
 احمد میرزا عضدالدولہ
 میرزا محمد، مستوفی یزد
 عبدالحمید ناصرالدولہ
 محسن میرزا، امیر اصطلب
 فخرالملوک (زن)
 علی آقا (مرجع الأدبا)
 ابراہیم خلیل خان [عامری سهام السلطنہ]
 محمد میرزا سیف الدولہ
 آقا میرزا سید حسین (جامع معقول و منقول)
 میرزا حسین خان، ولد سهام السلطنہ
 ظلّ السلطان
 وجیہ اللہ میرزا سیف الملک
 میرزا محمدخان رئیس نظام
 میرزا محمدعلی نواب
 محمدعلی معاون الملک